

Dobroczynność w Polsce

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2016 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W ramach naszych systematycznych badań dotyczących angażowania się obywateli w sprawy kraju oraz lokalnych społeczności sprawdzamy m.in. w jakim stopniu Polacy wspomagają potrzebujących, jakie są formy i zakres tej pomocy. Szukamy także odpowiedzi na pytanie, czy działalność charytatywna Polaków przekłada się na ich zaangażowanie w pracę dla dobra społeczności lokalnej, a ponadto – jak kształtuje się i zmienia obraz polskiej dobroczynności w zakresie szerszym niż tylko finansowe czy rzeczowe wspieranie potrzebujących.

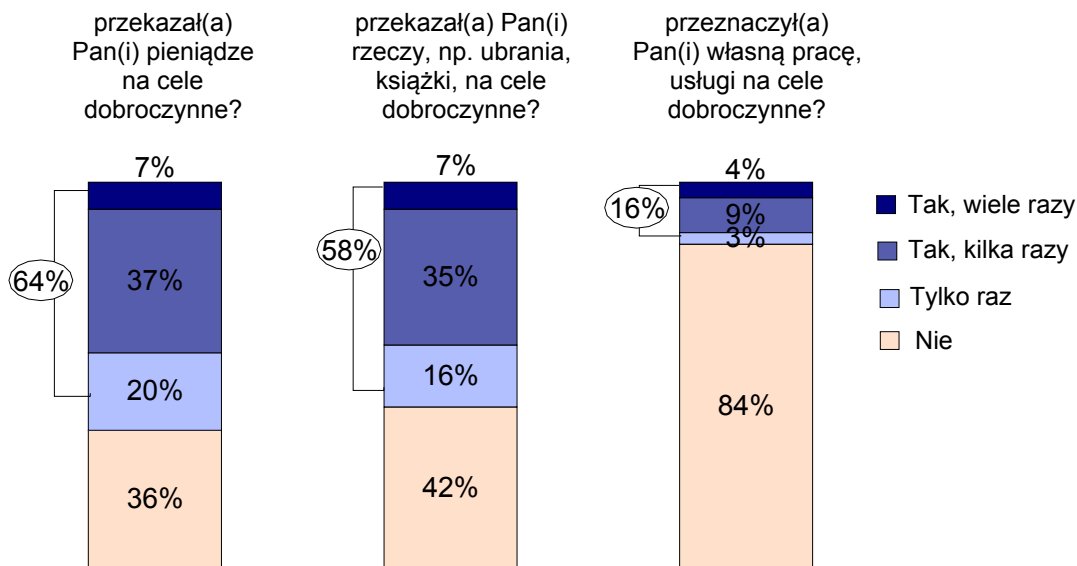
POMOC FINANSOWA, RZECZOWA I USŁUGOWA

Z uzyskanych deklaracji¹ wynika, że – podobnie jak dotychczas – również w roku 2015 zdecydowana większość Polaków (78%) starała się w jakiś sposób pomagać osobom potrzebującym. Prawie dwie trzecie (64%) co najmniej raz przekazało pieniądze na cele dobroczynne, ponad połowa (58%) udzieliła pomocy rzeczowej, np. przekazując potrzebującym ubrania lub książki, a mniej więcej co szósty dorosły Polak (16%) przynajmniej raz bezinteresownie przeznaczył na cele charytatywne własną pracę lub usługi.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (308) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 stycznia 2016 roku na liczącej 1063 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY W MINIONYM ROKU:

W 2015 roku zaszły nieznaczne zmiany, jeśli chodzi o poziom otwartości Polaków na problemy potrzebujących. W porównaniu z deklaracjami odnoszącymi się do działalności charytatywnej w roku 2014 minimalnie wzrósł odsetek osób twierdzących, że przynajmniej raz udzieliły pomocy rzeczowej (z 56% do 58%), ubyło natomiast tych, które na cele dobroczynne przeznaczyły własną pracę lub usługi (z 22% do 16%). Tym samym odsetek Polaków deklarujących niesienie pomocy rzeczowej jest obecnie najwyższy od początku monitorowania tej kwestii, natomiast skala angażowania się w pracę na cele charytatywne jest porównywalna z deklarowaną w latach 2011–2014.

Tabela 1

Czy w minionym roku:	Wskazania respondentów według terminów badań									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
w procentach										
– przekazał(a) Pan(i) pieniądze na cele dobroczynne?										
Tak, wiele razy	3	4	5	4	4	5	3	4	5	7
Tak, kilka razy	32	25	31	28	39	39	40	41	40	37
Tylko raz	14	14	18	17	19	18	17	19	19	20
Nie	51	57	46	51	38	38	40	36	36	36
– przekazał(a) Pan(i) rzeczy, np. ubrania, książki, na cele dobroczynne?										
Tak, wiele razy	5	4	5	4	2	4	4	5	6	7
Tak, kilka razy	30	28	26	25	31	29	37	39	37	35
Tylko raz	10	12	9	8	12	12	11	13	13	16
Nie	55	56	60	63	54	55	48	43	44	42
– przeznaczył(a) Pan(i) własną pracę, usługi na cele dobroczynne?										
Tak, wiele razy	-	3	2	2	2	3	2	2	4	4
Tak, kilka razy	-	10	9	8	9	9	11	11	13	9
Tylko raz	-	6	4	2	5	3	4	4	5	3
Nie	-	81	85	88	84	85	83	83	78	84

Jak wynika z deklaracji, w 2015 roku tylko nieco ponad jedna piąta ankietowanych (22%, a więc w zasadzie tyle samo co w latach 2013–2014) w żaden omawiany sposób nie wspomogła potrzebujących. Ponad jedna czwarta dorosłych Polaków (29%) udzielała się charytatywnie na jeden z trzech wyżej wymienionych sposobów, wyraźnie większą grupę (38%) stanowili ci, którzy pomagali potrzebującym na dwa różne sposoby, natomiast co dziewiąty badany (11%) ofiarował zarówno pieniądze, dobra materialne, jak i własną pracę. Przeciętny wskaźnik zaangażowania Polaków w pomoc charytatywną dowodzi, iż w ostatnich trzech latach zakres udzielanego wsparcia właściwie się nie zmienił – nadal jest znacząco większy niż w latach 2007–2009 i nieco większy niż w latach 2010–2012.

Tabela 2

Liczba form pomocy charytatywnej	Zaangażowanie w pomoc charytatywną w latach:									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
w procentach										
0	39	36	42	26	27	26	21	22	22	
1	26	28	26	34	34	29	30	29	29	
2	25	28	25	30	30	34	38	34	38	
3	10	8	7	10	9	11	11	15	11	
Średnia liczba form pomocy udzielanej przez badanych:	1,05	1,08	0,98	1,24	1,22	1,29	1,38	1,42	1,37	

Formy udzielanej pomocy charytatywnej, a zwłaszcza ich częstota, są w dużej mierze zróżnicowane społecznie. Materialne wspomaganie potrzebujących zależy przede wszystkim od sytuacji materialnej respondentów, poziomu ich wykształcenia, a poniekąd również od wielkości miejscowości zamieszkania i religijności mierzonej częstotliwością uczestnictwa w praktykach religijnych. Do przekazywania w minionym roku na cele dobroczynne pieniędzy oraz dóbr rzeczowych stosunkowo najczęściej przyznają się osoby najlepiej oceniające sytuację materialną swoich gospodarstw domowych, osiągające najwyższe dochody *per capita* oraz legitymujące się wyższym wykształceniem, a ponadto mieszkańcy największych i najmniejszych miast oraz osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu. Z kolei ze względu na status zawodowy są to przede wszystkim: kadra kierownicza oraz specjaliści wyższego i średniego szczebla, a także pracownicy administracyjno-biurowi. Ponadto finansowe wspieranie potrzebujących nieco częściej niż inni deklarują badani mający od 35 do 44 lat, rzeczowe zaś – respondenci w wieku 45–54 lata, częściej kobiety niż mężczyźni.

Poświęcanie innym swojej pracy i czasu cechuje również przede wszystkim kadra kierowniczą i specjalistów wyższego szczebla, badanych z wyższym wykształceniem, respondentów o najwyższych dochodach *per capita* oraz praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu, a także średni personel zawodowy, robotników niewykwalifikowanych, mieszkańców dużych miast oraz osoby mające od 35 do 54 lat (zob. tabele aneksowe).

Cechy społeczno-demograficzne istotnie różnicują również **zakres udzielanej pomocy charytatywnej**. W ubiegłym roku w żadną jej formę nie angażowało się 41% badanych z wykształceniem podstawowym, 39% respondentów źle oceniających swoją sytuację materialną, 38% rencistów, 36% robotników niewykwalifikowanych, 34% badanych od 18 do 24 roku życia, 33% bezrobotnych oraz 32% uczniów i studentów.

W 2015 roku w stosunkowo największym zakresie pomagali potrzebującym: kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (średnia dla tej grupy mierzona na skali od 0 do 3 wyniosła 2,05), a także respondenci najczęściej praktykujący religijnie (1,89), uzyskujący najwyższe dochody *per capita* (1,84), najlepiej wykształceni (1,80), mieszkający w największych miastach (1,65) oraz zadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (1,57) – patrz tabela 3.

Tabela 3

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki respondentów, którzy w 2015 roku udzielali pomocy charytatywnej			Średnia na skali 0–3
	Liczba form pomocy:			
	0 form	1–2 formy	3 formy	
Ogółem	22	67	11	1,37
Płeć				
Mężczyźni	24	67	10	1,31
Kobiety	21	68	12	1,43
Wiek				
18–24 lata	34	56	10	1,08
25–34	25	63	12	1,37
35–44	13	73	14	1,52
45–54	18	68	14	1,51
55–64	23	67	9	1,37
65 lat i więcej	23	71	6	1,29
Miejsce zamieszkania				
Wieś	29	64	7	1,21
Miasto do 19 999	17	71	13	1,56
20 000 – 99 999	23	70	8	1,35
100 000 – 499 999	17	68	15	1,48
500 tys. i więcej mieszkańców	11	70	19	1,65
Wykształcenie				
Podstawowe/gimnazjalne	41	54	4	0,94
Zasadnicze zawodowe	23	72	5	1,21
Średnie	17	74	9	1,44
Wyższe	12	65	23	1,80
Grupa społeczno-zawodowa				
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	5	62	33	2,05
Średni personel, technicy	20	60	20	1,53
Pracownicy administracyjno-biurowi	14	78	8	1,48
Pracownicy usług	21	73	7	1,35
Robotnicy wykwalifikowani	19	72	9	1,38
Robotnicy niewykwalifikowani	36	64	0	0,97
Rolnicy	29	61	10	1,21
Pracujący na własny rachunek	17	71	12	1,43
Bezrobotni	33	63	4	1,07
Emeryci	22	71	7	1,35
Renciści	38	59	3	0,99
Uczniowie i studenci	32	56	12	1,12
Gospodynie domowe i inni	25	68	6	1,25
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym				
Do 649 zł	28	66	7	1,20
Od 650 zł do 999 zł	26	66	8	1,30
Od 1000 zł do 1399 zł	20	71	8	1,34
Od 1400 zł do 1999 zł	20	74	7	1,38
2000 zł i więcej	7	69	23	1,84
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego				
Złe	39	56	5	0,94
Średnie	28	65	8	1,23
Dobre	15	71	14	1,57
Uczestnictwo w praktykach religijnych				
Kilka razy w tygodniu	7	72	21	1,89
Raz w tygodniu	20	70	10	1,41
1–2 razy w miesiącu	25	64	10	1,30
Kilka razy w roku	24	66	10	1,32
W ogóle nie uczestniczy	28	62	10	1,27

OGÓLNY WSKAŹNIK DOBROCZYNNOCI

Jeśli trzy wymiary zaangażowania w działalność charytatywną w roku 2015 poszerzymy o dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz społeczności lokalnej (dotyczy 20% ankietowanych) oraz o aktywność w ramach wolontariatu (deklarowaną przez 6% badanych), okaże się, że działania o charakterze dobroczynnym podejmowało w minionym roku ponad trzy czwarte dorosłych Polaków (79%). Jedna czwarta (26%) angażowała się w jedną z omawianych form pomocy, jedna trzecia (32%) działała na dwa różne sposoby, a co piąty badany (21%, od 2011 roku wzrost o 4 punkty procentowe) miał sposobność wykazać się w co najmniej trzech formach działalności na rzecz innych.

Ogólny wskaźnik dobroczynności (średnia liczba form dobrowolnego i bezpłatnego zaangażowania w działalność na rzecz swojej społeczności lokalnej lub potrzebujących) liczony na 5-stopniowej skali dla ogółu dorosłych Polaków wynosi 1,63 i jest istotnie wyższy niż w latach 2007, 2009 i 2011.

Tabela 4

Liczba form zaangażowania w działalność na rzecz innych	Badani zaangażowani w działalność dobroczynną w latach:			
	2007	2009	2011	2015
	w procentach			
0	36	37	25	21
1	25	26	30	26
2	23	21	28	32
3	9	9	10	12
4	5	5	5	6
5	2	2	2	3
Średnia liczba form zaangażowania	1,29	1,24	1,47	1,63

W minionym roku w różnego rodzaju formy działalności na rzecz innych stosunkowo najczęściej włączały się osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu (średni wskaźnik zaangażowania mierzony na skali od 0 do 5 wyniósł dla tej grupy 2,42), a także respondenci z wyższym wykształceniem (2,21), osoby o miesięcznych dochodach *per capita* 2000 zł i więcej (2,16), dobrze oceniające swoją sytuację materialną (1,87), mieszkańcy miast największych (1,96) i najmniejszych (1,84) oraz badani w wieku od 45 do 54 lat (1,85). Nieco częściej były to kobiety niż mężczyźni (1,70 wobec 1,56). Z kolei w grupach zawodowych najwyższym ogólnym wskaźnikiem dobroczynności wyróżniają się przede wszystkim kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (2,54) oraz średni personel, technicy (1,90).

Tabela 5

Cechy społeczno-demograficzne	Średni wskaźnik dobroczynności w 2015 roku
Ogółem	1,63
Płeć	
Mężczyźni	1,56
Kobiety	1,70
Wiek	
18–24 lata	1,41
25–34	1,74
35–44	1,77
45–54	1,85
55–64	1,59
65 lat i więcej	1,41
Miejsce zamieszkania	
Wieś	1,51
Miasto do 19 999	1,84
20 000 – 99 999	1,54
100 000 – 499 999	1,69
500 tys. i więcej mieszkańców	1,96
Wykształcenie	
Podstawowe/gimnazjalne	1,15
Zasadnicze zawodowe	1,39
Średnie	1,68
Wyższe	2,21
Grupa społeczno-zawodowa	
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	2,54
Średni personel, technicy	1,90
Pracownicy administracyjno-biurowi	1,76
Pracownicy usług	1,55
Robotnicy wykwalifikowani	1,66
Robotnicy niewykwalifikowani	1,22
Rolnicy	1,70
Pracujący na własny rachunek	1,67
Bezrobotni	1,11
Emeryci	1,50
Renciści	1,11
Uczniowie i studenci	1,54
Gospodynie domowe i inni	1,44
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym	
Do 649 zł	1,47
Od 650 zł do 999 zł	1,58
Od 1000 zł do 1399 zł	1,60
Od 1400 zł do 1999 zł	1,53
2000 zł i więcej	2,16
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego	
Złe	1,12
Średnie	1,46
Dobre	1,87
Uczestnictwo w praktykach religijnych	
Kilka razy w tygodniu	2,42
Raz w tygodniu	1,70
1–2 razy w miesiącu	1,54
Kilka razy w roku	1,53
W ogóle nie uczestniczy	1,45

Nie bez wpływu na poziom dobroczynności – obok zaufania – pozostaje też kwestia prospołecznego nastawienia oraz przekonania o skuteczności wspólnego działania. Świadczy o tym fakt, że respondenci przeświadczeni, iż wspólnym zaangażowaniem można pomóc potrzebującym bądź też rozwiązać niektóre problemy swojej społeczności, a ponadto – że większości ludzi można ufać, że działając wspólnie z innymi można osiągnąć więcej niż samemu oraz że obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym, udzielają się na rzecz innych istotnie częściej niż ci, którzy sądzą, że nawet działając wspólnie nie jest się w stanie pomóc potrzebującym, a współpraca to na ogół marnowanie czasu, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym oraz że należy bardziej koncentrować się na walce o swoje sprawy, niż zważać na innych. Oczywiście trudno mówić tylko o jednym kierunku przedstawionych zależności. Równie dobrze może się okazać, że to nie tyle zinternalizowane przekonania wpływają na poziom zaangażowania w pracę na rzecz innych, ile raczej aktywność w tym zakresie w dużym stopniu kształtuje poglądy na temat społecznego zaufania i współpracy.

Tabela 6

Średni wskaźnik dobroczynności wśród ankietowanych podzielających poniższe poglądy		Różnica średnich
Ludzie tacy jak ja działając wspólnie z innymi mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi, miasta 1,82	Ludzie tacy jak ja nawet działając wspólnie z innymi nie są w stanie pomóc potrzebującym ani rozwiązać problemów swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta 1,13	0,69*
Ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać 1,98	W stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym 1,54	0,44*
Działając wspólnie z innymi ludźmi można osiągnąć więcej niż samemu 1,73	Współpraca z innymi ludźmi to na ogół marnowanie czasu 1,22	0,51*
Obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom 1,79	Obecnie trzeba bardziej koncentrować się na walce o swoje sprawy nie zważając na innych 1,34	0,45*

*Różnica średnich istotna na poziomie $< 0,01$

W 2015 roku w zasadzie nie zmieniły się w stosunku do roku 2014 odsetki osób udzielających potrzebującym pomocy finansowej i rzeczowej, zmniejszył się natomiast odsetek tych, które działając charytatywnie ofiarowały innym swoją pracę lub usługi. Patrząc z nieco dłuższej perspektywy można zauważyć, że odsetek osób przekazujących innym dary rzeczowe systematycznie rośnie, odsetek tych, które finansowo wspomagają potrzebujących, utrzymuje się w ostatnich latach na w miarę stałym poziomie (wyższym niż w latach 2007–2010), natomiast niesienie pomocy w formie własnej pracy i zaangażowania – po wzroście deklaracji w 2015 roku – powróciło do poziomu z lat 2009–2014. Przeciętna wartość wskaźnika zaangażowania Polaków w pomoc charytatywną dowodzi, iż w ostatnich trzech latach zakres udzielanego wsparcia właściwie się nie zmienił – nadal jest znacząco większy niż w latach 2007–2009 i nieco większy niż w latach 2010–2012.

O ile jednak ostatnio poziom udzielanej pomocy charytatywnej nie ulega zmianom, o tyle ogólny wskaźnik dobroczynności rozumianej jako zaangażowanie (w różnej formie – nie tylko materialnej) w działalność na rzecz lokalnej społeczności oraz osób potrzebujących jest obecnie najwyższy od 2007 roku. Jak wynika z deklaracji badanych, w ciągu minionych dwunastu miesięcy ponad trzy czwarte dorosłych Polaków (79%, o 4 punkty procentowe więcej niż cztery lata wcześniej) przynajmniej raz podjęło jakieś działania o charakterze dobroczynnym. Angażowaniu się w różne formy dobroczynności sprzyjają przede wszystkim takie cechy, jak wyższe wykształcenie, lepsza pozycja zawodowa i finansowa oraz większe zaangażowanie religijne.

Opracował

Rafał BOGUSZEWSKI